

На наш погляд, естетизація освітнього середовища має охоплювати всі основні елементи педагогічної системи: навчальну підсистему (зміст і технології викладання базових і варіативних предметів художньо-естетичного циклу, міжпредметні зв'язки з іншими освітніми галузями); позаурочну організаційно-виховну підсистему (напрями та форми художньо-естетичного виховання в межах мікросередовища школи); соціокультурну підсистему (організація взаємодії мікросередовища школи з родинним середовищем і культурно-мистецьким макросередовищем – музеями, галереями, філармоніями, театрами, клубами тощо).

Практичне впровадження ідеї естетизації освітнього середовища в експериментальних навчальних закладах (в рамках Всеукраїнського експерименту зі створення цілісної моделі мистецької освіти та естетичного виховання школярів, який проводиться під керівництвом автора) здійснювалося на засадах варіативності й передбачало урахування традицій і можливостей кожної конкретної школи, її кадрових і матеріально-технічних ресурсів, регіонального етнокультурного оточення. Так, наприклад, провідними напрямками естетизації середовища в Києво-Печерському ліцеї “Лідер” є викладання елективного курсу “Дизайн” в основній і старшій школі та комп'ютеризація мистецької освіти; у загальноосвітній школі № 50 м. Львова – засоби музейної педагогіки; у Першій українській гімназії ім. М.Аркаса м.Миколаєва – позаурочна виховна робота (абонемент-лекторій, мистецькі марафони і турніри) та організація предметного середовища (відеотека, медіатека, картинна галерея, світлиця українського побуту тощо).

О.В. Мельник

ПРОФІЛЬНЕ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ СУЧАСНОЇ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Сучасні вимоги професійного середовища, для яких характерне широке використання інформаційних і комп'ютерних технологій, швидке впровадження досягнень науки і техніки у виробничий процес, формують соціальне замовлення на працівників, які здатні швидко адаптуватися до динамічного виробництва, легко переходити від одного виду праці до іншого, здатні до безперервного самовдосконалення впродовж життя. Головна проблема, яка виникає під час входження людини у професійне середовище, є її відповідність, як носія потенційних можливостей виконання конкретних функцій, рівню вимог професійного середовища. Для вирішення означеної проблеми існує ряд суспільних засобів і серед них чільне місце належить системі професійної орієнтації учнівської молоді. При цьому значущість цієї ланки підготовки особистості до життя та майбутньої праці суттєво зросла в умовах реформування системи середньої освіти в Україні й надання їй профільної спрямованості.

Наголосимо, запровадження профільного навчання у старшій школі певним чином змінює традиційне бачення процесу професійного самовизначення старшокласників. По-перше, об'єктивно задана потреба в учнів після закінчення 9 класу обрати майбутній профіль навчання у старшій школі.

Така потреба сформована нормативними документами держави (Закон України “Про освіту”; Закон України “Про загальну середню освіту”; Державний стандарт базової і повної середньої освіти; Концепція профільного навчання в старшій школі та ін.), які передбачають запровадження допрофільної підготовки учнів у 8 – 9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. При цьому традиційна система трудового виховання і професійної орієнтації має незначний досвід такої підготовки, а окремі і надзвичайно потужні інститути професіоналізації особистості його не мають взагалі. Тому проблема видається актуальною і в теоретичному обґрунтуванні змісту поняття профільне самовизначення особистості, і в методичному забезпеченні підготовки учнів 8 – 9 до вибору майбутнього профілю навчання.

По-друге, профільна спеціалізація навчання у старшій школі передбачає збільшення кількості годин на вивчення профільних предметів й у такий спосіб задається майбутня галузь професійної діяльності учня. За таких умов науково-методичне забезпечення профорієнтаційної роботи зі старшокласниками має набути певного змісту, який задається напрямами профільного навчання. При цьому профільне самовизначення особистості конкретизується відповідно до майбутньої галузі професійної діяльності, що висуває підвищені вимоги до забезпечення усвідомленого і обґрунтованого профільного самовизначення.

Зазначимо, профільне самовизначення старшокласника, на нашу думку, є етапом професійного самовизначення особистості, яке ми розглядаємо як процес цілеспрямованих і послідовних самозмін, спрямованих на узгодження досягнутих і ще неарелізованих можливостей особистості та вимог обраного або ж бажаного профілю навчання. Результатом сформованості такого самовизначення є готовність учня до вибору профілю навчання, який задає галузь його майбутньої професійної діяльності. Саме тому мета профорієнтаційної роботи у процесі допрофільної підготовки має лежати у площині забезпечення готовності учня до профільного самовизначення, а у процесі профільного навчання його готовності до професійного самовизначення в обраній сфері професійної діяльності.

Варто наголосити, що ми використовуємо у визначенні поняття саме самозмін і узгодження. Розкриємо їхню сутність. Перш ніж майбутній фахівець зможе отримати робоче місце він має узгодити вимоги соціально-професійного середовища з власним бажаннями і можливостями. Механізмами цього процесу є глибокий самоаналіз власного професійного “Я”. Спонукальною силою цієї самодіяльності виступають зростаючі вимоги ринкового професійного середовища. При цьому сила впливу цих вимог об’єктивно зумовлена бажанням продавців робочих місць забезпечити виробничий процес найкращими фахівцями. Відзначимо також динамічність та неперервність цього процесу. Оскільки на ринку праці існує певна пропозиція потенційних споживачів робочого місця, то співробітництво між працедавцями та фахівцями відбувається у конкурентному середовищі. Невиконання людиною на високому професійному рівні виробничих обов’язків може призвести до його втрати. Саме це є спонукальною силою безперервного професійного самовдосконалення особистості, її фундаментом професійного саморозвитку. Зображений нами

схематичний рух взаємодії фахівців і працедавців свідчить про те, що традиційне бачення механізму професійного самовизначення особистості не в змозі вирішити проблему конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Під традиційним баченням ми маємо на увазі механізми прийняття рішення, співставлення, накладення, проекція вимог професії та можливостей особистості.

Окреслену схему ми можемо також перенести і на процес профільного самовизначення учнів 8 – 9 класів. Схематично взаємодія між профільною школою та бажанням дитини здобути відповідну освіту теж відбувається у середовищі конкуренції. Профільна школа бажає отримати найкращих учнів. Дитина бажає навчатися у тій профільній школі, яка забезпечить їй у майбутньому певний напрям професійної підготовки. У такому протиріччі лише одного (або ж ланцюжка) прийняття рішення про вибір профілю навчання недостатньо, тим більше недостатньо співставлення, накладення або ж проекції вимог профілю навчання та бажання і можливостей особистості. Лише в процесі узгодження, коли одночасно змінюється дитина і зростають вимоги профілю навчання, у повній мірі включаються механізми самопізнання, самооцінки і самовдосконалення особистості, виробляється нею стратегія і тактика поведінки на ринку освітніх послуг.

Змістовно рух такої пошукової діяльності є процесом узгодження учнем знань про вимоги профільного навчання (образ “Я - у профільному середовищі”) зі сформованими та усвідомленими ним в процесі розвитку можливостями та потребами (образ “Я”). Проміжною ланкою між вимогами профільного навчання і можливостями учня є його самодіяльність (власні емоційно-вольові зусилля вихованця) у напрямі зрівноважування об’єктивних вимог професійного простору (об’єктивно задана потреба обрати профіль навчання у 10 – 11 класі) та суб’єктивних факторів (майбутні професійні домагання) оволодіння в майбутньому бажаною професією. Результатом такого процесу є вибір напрямку профілю майбутнього навчання у старшій школі як першого кроку до оволодіння обраною професією.

Звичайно, в теорії та методиці професійної орієнтації є доволі велика кількість підходів до вивчення проблеми професійного самовизначення особистості. Проте перспективним видається саме такий напрям, який визнає людину з усіма її особливостями, досвідом, можливостями і потенціями, життєвими планам і перспективам, а головним джерелом розвитку особистість, її активність, самостійність, ініціативність, творчість і відповідальність. За цих умов профорієнтаційна діяльність учня має забезпечуватися такими компонентами його підготовки до профільного самовизначення: світ професій, що поєднує у собі знання про види професійної праці людини та напрями профільного навчання у старшій школі; образ “Я”, який поєднує у собі знання про індивідуальні особливості учня, його можливості і домагання, напрями самовдосконалення до рівня вимог бажаного профілю навчання у старшій школі; технологія вибору профілю навчання, який поєднує у собі знання правил вибору учнем майбутнього профілю навчання, його уміння складати та корегувати індивідуальну освітню траєкторію, аналізувати суперечності і уникати усталених помилок; профільні проби, які передбачають виконання проектних

робіт за суспільно-гуманітарним, природничо-математичним, технологічним, художньо-естетичним та спортивним напрямом профільного навчання.

В. І. Мудрік

СТАН ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗ

У Національній доктрині розвитку освіти (№ 347 від 17.04.2002) зазначені пріоритетні напрями розвитку освіти, одним з яких є пропаганда здорового способу життя, виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це має здійснюватися шляхом розвитку валеологічної освіти, повноцінного медичного обслуговування, оптимізації режиму навчально-виховного процесу. Фізичне виховання як невід'ємна складова освіти забезпечує можливості набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності. В системі освіти держава забезпечує розвиток масового спорту як важливої складової виховання молоді.

У системі освіти існує: 12906 дошкільних закладів освіти, 19679 загальноосвітніх шкіл (4359 тис. учнів), 936 (1806 тис. учнів) професійно-технічних закладів освіти. Фізичним вихованням охоплено: у дошкільних закладах освіти – 790 тис. учнів (спеціальні медичні групи – 3,4%), у загальноосвітніх закладах освіти – 4 млн. 266 тис. учнів (спеціальні медичні групи – 4,3%), у професійно-технічних закладах освіти – 380 тис. учнів (спеціальні медичні групи – 6,8%). Відповідно до Закону України “Про позашкільну освіту” (№ 2120-III від 7.12.2000 р) в системі освіти діють 602 дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ). У ДЮСШ в групах початкової і спортивно-оздоровчої підготовки залучена більшість вихованців ДЮСШ (73,6%). Розкриємо основні тенденції, проаналізуємо причини, окреслимо завдання та механізми вирішення проблем у галузі фізичного виховання дітей та учнівської молоді.

Основні тенденції: низький рівень фізичного розвитку та здоров'я дітей; невідповідність освітнім завданням з фізичного виховання матеріально-технічних і гігієнічних умов спортивних залів загальноосвітніх навчальних закладів; недостатня матеріально-технічна і спортивна база; відсутність спортивних залів і спортивних майданчиків у початкових школах, організованих на базі дошкільних навчально-виховних закладів; невідповідність розмірів спортивних залів потребам більшого залучення школярів фізичною культурою і спортом.

Причини: відсутність умов для формування звички займатися руховою активністю та фізичними вправами (заняття мають проводитися не два-три рази на тиждень, а щоденно, ніякі теоретичні заняття не замінять практичних занять фізичними вправами); порушено сприятливі психофізіологічні умови для формування звички, навичок і умінь здорового способу життя, які припадають на віковий період до 15 років (до статевого дозрівання); відсутність